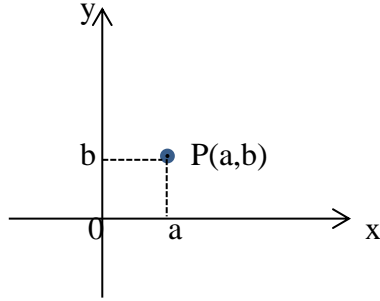

DİK (KARTEZYEN) KOORDİNAT SİSTEMİ:

Bir O noktasında dik olarak kesişen yatay ve düşey doğrultudaki iki sayı eksenini ele alalım. O noktasına, bu eksenlerin “sıfır noktası(orijin, merkez)” denir. Pozitif sayılar, yatay eksenin sağında ve düşey eksenin üst tarafında gösterilir. Yatay eksene “Ox eksen(x- eksen)” ve düşey eksene de “Oy eksen(y-eksen)” denir.

$A=B=\mathbb{R}$ ise, $A \times B = \mathbb{R} \times \mathbb{R} = \mathbb{R}^2 = \{(x,y):x,y \in \mathbb{R}\}$ kümesine, “dik (kartezyen) koordinat sistemi” denir. Bu düzlem Oxy ile gösterilir.

$\mathbb{R}^2$ düzlemi ile düzlemin noktaları arasında birebir bir eşleme vardır. $\mathbb{R}^2$ kümesiyle düzlemin tüm noktaları eşleşmiş olur. P noktası (a, b) sıralı ikilisine karşılık gelmişse(a, b)'ye P noktasının “koordinatları” denir. a'ya P noktasının “apsisi” ve b'ye de P noktasının “ordinatı” denir.

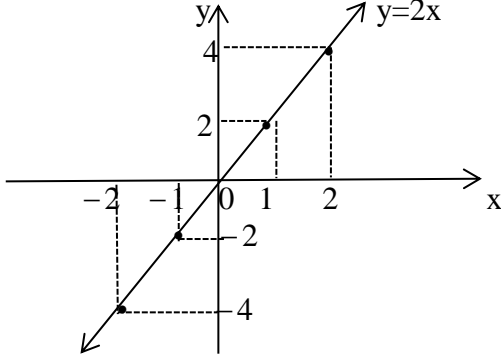
x ve y değişkenlerinden birisini veya ikisini içeren denklemin grafiği, kartezyen düzlemde koordinatları bu denklemi sağlayan tüm noktaların kümesidir.

Örnek: $y=2x$ denkleminin grafiğinin geçtiği bazı noktaları bularak grafiğini çiziniz.

çözüm:

x	-2	-1	0	1	2
y	-4	-2	0	2	4

$(-2, -4)$, $(-1, -2)$, $(0,0)$, $(1,2)$ ve $(2,4)$ noktaları $y=2x$ denklemini sağlıyor. O halde, $y=2x$ denkleminin grafiği bu noktalardan geçen doğrudur. Bu doğrunun grafiği belirlenen noktalardan geçecek şekilde aşağıdaki gibidir:

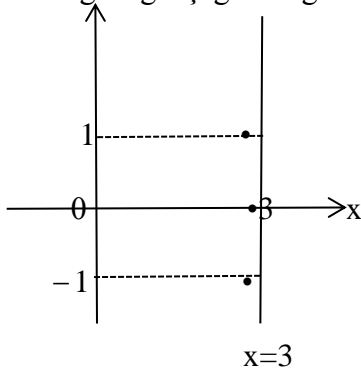
Örnek: $x=3$ denkleminin grafiğini çiziniz.

çözüm:

x	3	3	3
y	-1	0	1

$(3,-1)$, $(3,0)$, $(3,1)$, ... noktaları verilen denklemini sağlarlar. Böylece $x=3$

denkleminin grafiği aşağıdaki gibi olacaktır:

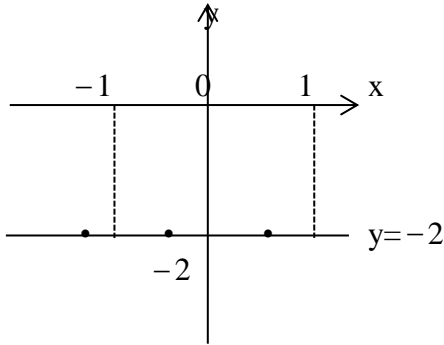

Örnek: $y=-2$ denkleminin grafiğini çiziniz.

çözüm:

x	-1	0	1
y	-2	-2	-2

$(-1, -2), (0, -2), (1, -2), \dots$ noktaları verilen denklemi sağlar. Böylece $y= -2$ denkleminin grafiği aşağıdaki gibi olacaktır:

NOT: Daha genel olarak;

1) $a \in \mathbb{R}$ olmak üzere $x=a$ denkleminin grafiği, x-ekseni üzerindeki a noktasından geçen ve y-eksenine paralel olarak çizilen dikey doğrultudaki doğrudur.

2) $b \in \mathbb{R}$ olmak üzere $y=b$ denkleminin grafiği, y-ekseni üzerindeki b noktasından geçen ve x-eksenine paralel olan yatay doğrultudaki doğrudur.

Lineer Denklem:

A, B ve C, A ile B'nin her ikisi aynı anda sıfır olmayacak şekilde reel sayılar olsun.

$$\boxed{Ax+By+C=0}$$

şeklinde yazılabilen denkleme "lineer denklem" denir.

Örneğin; $3x-2y+5=0$, $x+y-2=0$, $y-4=0$, $2x+3=0$ denklemlerinden her biri birer lineer denklemdir.

Lineer denklemlere karşılık gelen grafikler birer doğrudur.

Birinci Dereceden Fonksiyonlar:

$a, b \in \mathbb{R}$, $a \neq 0$ olmak üzere, $f(x) = ax + b$ şeklindeki fonksiyonlara “birinci dereceden fonksiyon” denir. Örneğin; $f(x) = 2x - 3$, $f(x) = x + 5$ fonksiyonları birinci dereceden fonksiyonlardır.

Birinci dereceden fonksiyonların grafiği, lineer denklem içerdiklerinden birer doğru belirtir.

Genel olarak; $f(x) = ax + b$ şeklindeki fonksiyonun grafiğini çizerken, doğrunun eksenleri kestiği noktaları belirlemek yeterlidir. Doğrunun x -eksenini kestiği noktanın ordinatı 0 (sıfır) ve y -eksenini kestiği noktanın apsisi 0 (sıfır) olduğundan, $f(x) = ax + b$ fonksiyonunun belirttiği doğrunun x ve y eksenlerini kestiği noktalar sırasıyla x' e ve y' ye 0 (sıfır) değeri verilerek bulunur. Daha sonra eksenlerin kesildiği noktalar birleştirilerek $y = ax + b$ doğrusu çizilir.

$y = f(x) = ax + b$ olduğundan: $x = 0$ için $y = b$ ve $y = 0$ için $x = -\frac{b}{a}$ bulunur. Yani

$y = ax + b$ doğrusu, x -eksenini $\left(-\frac{b}{a}, 0\right)$ noktasında, y -eksenini de $(0, b)$ noktasında kesmektedir.

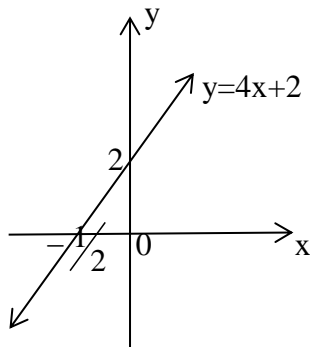
Örnek: $f(x) = 4x + 2$ fonksiyonunun grafiğini çiziniz.

çözüm: $y = 4x + 2$ olduğundan;

$$x = 0 \text{ için } y = 2 \text{ ve}$$

$$y = 0 \text{ için } x = -\frac{1}{2}$$

bulunur. Yani $y = 4x + 2$ doğrusu, x -eksenini $\left(-\frac{1}{2}, 0\right)$ ve y -eksenini $(0, 2)$ noktasında kesmektedir. Buradan $y = 4x + 2$ doğrusunun grafiği,

şeklinde bulunmuş olur.

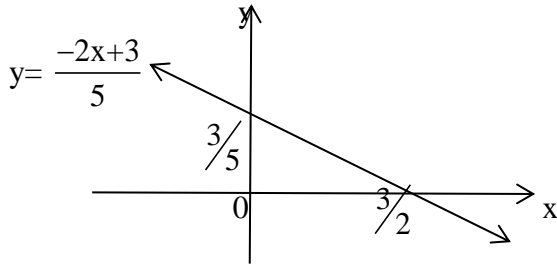
Örnek: $f(x) = \frac{-2x+3}{5}$ fonksiyonunun grafiğini çiziniz.

çözüm: $y = \frac{-2x+3}{5}$ olduğundan:

$$x=0 \text{ için } y = \frac{3}{5} \text{ ve}$$

$$y=0 \text{ için } x = \frac{3}{2}$$

bulunur. Yani $y = \frac{-2x+3}{5}$ doğrusu, x-eksenini $\left(\frac{3}{2}, 0\right)$ ve y-eksenini $\left(0, \frac{3}{5}\right)$ noktasında kesmektedir.

İkinci Dereceden Fonksiyonlar:

$a, b, c \in \mathbb{R}$, $a \neq 0$ olmak üzere, $f(x) = ax^2 + bx + c$ şeklindeki fonksiyonlara “ikinci dereceden fonksiyon” denir. Örneğin; $f(x) = 3x^2 - x - 1$, $f(x) = -2x^2 + 5$, $f(x) = \frac{9}{2}x^2$ fonksiyonları ikinci dereceden fonksiyonlardır.

İkinci dereceden fonksiyonun grafiğine “parabol” denir. $a > 0$ ise parabolün kolları yukarıya doğru ve $a < 0$ ise parabolün kolları aşağıya doğrudur. Parabolün kolları yukarı doğru iken fonksiyonun minimumu ve kollar aşağı doğru iken de maksimumu vardır.

$$ax^2 + bx + c = 0 \text{ denkleminde göre } \Delta = b^2 - 4ac \text{ olmak üzere,}$$

- 1) $\Delta > 0 \Rightarrow$ Denklemin iki farklı reel kökü vardır. Grafik x-eksenini iki farklı noktada keser.
- 2) $\Delta = 0 \Rightarrow$ Denklemin bir tek (çakışık) kökü vardır. Grafik x-eksenine teğettir.
- 3) $\Delta < 0 \Rightarrow$ Denklemin reel kökü yoktur ve grafik x-eksenini kesmez.

Parabol daima $(0,c)$ noktasında y-eksenini keser.

$x = -\frac{b}{2a}$ apsisi nokta, parabolün tepe noktasını verir.

Örnek: $f(x) = x^2 - 4x + 3$ fonksiyonunun grafiğini çiziniz.

çözüm $y=f(x) = x^2 - 4x + 3$ olduğundan:

$$x=0 \text{ için } y=3$$

$$y=0 \text{ için } x^2 - 4x + 3 = 0 \Rightarrow (x-3).(x-1) = 0 \Rightarrow x=3 \text{ veya } x=1 \text{ bulunur.}$$

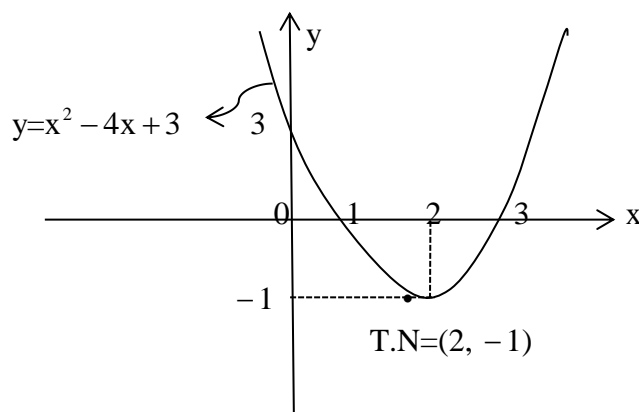
Parabol, y-eksenini $(0,3)$ ve x-eksenini $(1,0)$ ve $(3,0)$ noktalarında keser.

$$-\frac{b}{2a} = -\frac{-4}{2.1} = \frac{4}{2} = 2$$

$$f(2) = 2^2 - 4.2 + 3 = 4 - 8 + 3 = -1$$

O halde, parabol eğrisinin tepe noktası: T.N= $(2, -1)$ noktasıdır.

$a=1 > 0$ olduğundan, parabol eğrisinin kolları yukarı doğrudur.

Örnek: $f(x) = -x^2 + 3x - 2$ fonksiyonunun grafiğini çiziniz.

çözüm: $y=f(x) = -x^2 + 3x - 2$ olduğundan:

$$x=0 \text{ için } y = -2$$

$$y=0 \text{ için } -x^2 + 3x - 2 = 0$$

$$x^2 - 3x + 2 = 0$$

$$(x - 2)(x - 1) = 0$$

$$x=2 \text{ veya } x=1 \text{ bulunur.}$$

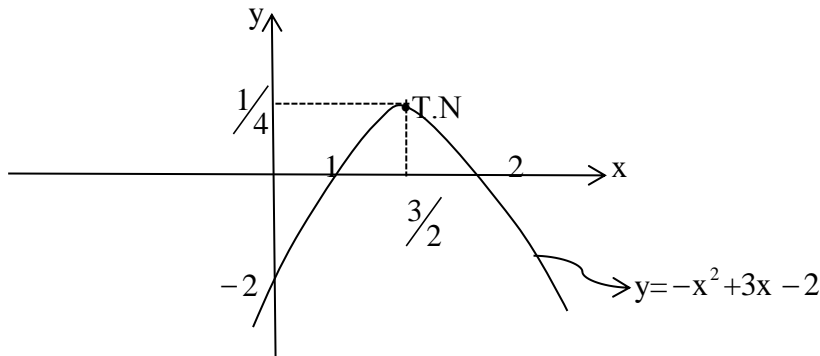
Parabol, y-eksenini $(0, -2)$ ve x-eksenini $(1,0)$ ile $(2,0)$ noktalarında keser.

$$-\frac{b}{2a} = \frac{-3}{-2} = \frac{3}{2}$$

$$f\left(\frac{3}{2}\right) = -\left(\frac{3}{2}\right)^2 + 3 \cdot \frac{3}{2} - 2 = -\frac{9}{4} + \frac{9}{2} - 2 = \frac{1}{4}$$

Parabolün tepe noktası: T.N = $\left(\frac{3}{2}, \frac{1}{4}\right)$ noktasıdır.

$a = -1 < 0$ olduğundan, parabolün kolları aşağı doğrudur.

Örnek: $f(x) = x^2 - 4x + 4$ fonksiyonunun grafiğini çiziniz.

çözüm: $y = x^2 - 4x + 4$ olduğundan:

$$x=0 \text{ için } y=4$$

$$y=0 \text{ için } x^2 - 4x + 4 = 0$$

$$(x - 2)^2 = 0$$

$$x=2 \text{ (Çift katlı kök)}$$

Parabol y-eksenini (0,4) ve x-eksenini (2,0) noktasında keser.

$$-\frac{b}{2a} = \frac{4}{2} = 2$$

$$f(2) = 2^2 - 4 \cdot 2 + 4 = 0$$

Böylece parabolün tepe noktası: T.N= (2,0) noktası olarak bulunmuş olur.

$a=1 > 0$ olduğundan parabolün kolları yukarı doğrudur.

